

Rindö smedja

Antikvarisk förundersökning

Rindö Redutt från norr, i maj 2012. Foto: Anders Joninger

2012-10-09

Antal sidor: 30

Innehåll

Inledning.....	3
Avgränsning.....	3
Aktuellt lagskydd.....	4
Byggnadsminnet Rindö redutt - skyddsområde.....	4
Fornlämningar.....	4
Riksintresseområde för kulturmiljövården.....	5
Bakgrund.....	6
Sammanfattning – områdesanalyser och kulturhistoriskt värde.....	7
Historik.....	9
Vaxholmslinjen.....	11
Områdesanalyser.....	12
Färjeläget - Rindö smedja, kafé/restaurang.....	12
Skarpövägens västra del – Mindre byggnader tillhörande militären 1900 och 1940, nätcontainerplats 1980-tal och skärgårdsnatur med berg i dagen.....	13
Skarpövägen - 12e batteriet med kolförråd och strålkastarbatteri.....	14
Länsmansviken "vrakviken" med kaj, brygga och badplats.....	15
Rindö redutt med blockterräng och "oljan".....	16
Soptippen med förrådsbyggnader invid Rindövägen.....	17
22a batteriets 3 ammunitionsdurkar och murverk.....	18
"Odlingen" med förråd och rester av odlingsområden samt Krigsförråd.....	19
Lugnet (Lillvass), Park med jordkällare, ädelträd och brygga.....	20
Bostadshus från sent 1800-tal (u-off och officershus) rester av kolerakyrkogård.....	21
Varvet med hamn och verkstäder.....	22
Källor.....	23
Bilaga 1. Riksintresseområden utdrag ur: 43 AB län beslut RAÄ 1997-08-18. Revidering 2002 avseende AB 121.	24
Bilaga 2: Rindö Redutt Situationsplan, Relationshandling 1985, Fortifikationsförvaltningen samt uppdaterade skyddsföreskrifter 2011-04-07. Regeringen.	25
Bilaga 3: Situationsplan Över Kustartilleriregementets byggnader å Rindös västra del. 1913. Krigsarkivet.....	30

Foto; författarna om annat ej anges.

Utdrag ur fastighetskarta 2004

Inledning

Den antikvariska förundersökningens syfte är att beskriva områdets kulturvärden och ge vägledning till hur den kan förändras och kompletteras. Arbetet har utförts av arkitekt Sven Ahlsén, Ahlsénarkitekterna AB och byggnadsantikvarie Claes Reichmann, Reichmann antikvarier AB, under perioden april – september 2012 .

Avgränsning

Undersökningsområdet på Västra Rindö kallas som helhet för "Rindö smedja" och utgörs i princip av de delar som tillhör Fortifikationsverket samt Rindö redutt, där Statens fastighetsverk är fastighetsägare. Inom området finns även privatägd mark i form av en bostadsrättsförening med de två officersbostäderna samt Rindö varv. Begränsningen mot öster utgörs av bostadsfastigheterna längs Signes väg och Bror Månssons väg, norr om Rindövägen, och fastigheterna invid Rindöbadsvägen och Björnstigen, söder om Rindövägen.

Aktuellt lagskydd

Byggnadsminnet Rindö redutt - skyddsområde

Enligt de nyligen uppdaterade skyddsföreskrifterna för det statliga byggnadsminnet (2011-04-07) finns även ett markerat skyddsområde (se bilaga 1). Gränsen är dragen ca 50 meter utanför sydöstra muren, invid oljegårdens byggnader och vidare ner mot Skarpövägen, därefter i en radie ca 100 meter från Norra kaponjärens norra hörn och vidare runt nordöstra och sydöstra vallen. Här finns även blockterrängens ungefärliga utbredning markerad. Planen är skalsatt och gränserna bör kunna överföras till digitalt kartmaterial.

Utdrag ur: Fornlämningsregistret RAÄ.

Fornlämningar

Fast fornlämning - Omfattas av formellt skydd enligt 2 kap Kulturminneslagen

RAÄ- Vaxholm 29

Spärranordning under vattnet. Historik: Med anledning av det med Polen och Ryssland utbrutna kriget började man i juli 1656 uppföra ett "defensionsverk" mellan Vaxholm och Rindö. Flera hundra båtsmän sattes i arbete för att fullborda spärren. 1773 utförde man besiktningar av den då förfallna spärren i syfte att reparera densamma. Status: Konstruktionen är en mycket stor timmerkista. Virket är i huvudsak av rundtimmer med diameter upp till 1 m. Flera fiskedrag har fastnat i spärren (status 1973). Orientering: Mellan Vaxholms kastell och Rindö, Vaxholmsfjärden.

Övriga kulturhistoriska lämningar. – Länsstyrelsen måste kontaktas för beslut inför planerade åtgärder

RAÄ- Vaxholm 12:1 (Ligger inom fastigheten Rindö 2:260)

Kolerakyrkogård, ca 70x30 m (NV-SÖ). Enligt tidigare uppgifter skall platsen utgöra en kolerakyrkogård. Inga synliga märken ovanjord utan en stenpelare, 0,8 m h, 0,2 m br och 0,2 m tj, som står i områdets ungefärliga mitt. Inga inskriptioner finns.

RAÄ- Vaxholm 32

Fartygslämning. Vrak efter träbåt som ligger på 2,5-4,5 m dj. Även en hel del träpålar ligger utspridda. Eventuellt från de tidigare militära pirarna. Orientering: 40 m ut från båtclubbensbrygga och 50 m Österut. Välbevarad.

RAÄ- Vaxholm RAÄ 33

Vrak efter militär ångbåt på 3-8 m djup. Orientering: Ca 8 m öst om Skarpöbrons brofäste. Välbevarad.

Riksintresseområde för kulturmiljövården

Området ingår i riksintresset för kulturmiljövården Norra Boo – Vaxholm – Oxdjupet –Lindalssundet (se bilaga 2). Riksintresset omfattar ett stort område kring farleden in till Stockholm. Uttryck för riksintresset kan kortfattat beskrivas som den brokiga skärgårdsmiljö som finns idag med en blandad struktur av gårdar, bryggor, hamnlägen och bebyggelsegrupper som speglar skärgårdsbefolkningens levnadsbetingelser, sjöfart och varuleveranser till Stockholm samt områdets militära historia.

Riksintressets särprägel kan tolkas som samspelet mellan dels skärgårdsbefolkningens vardagsmiljö, dels den vackra farleden in till Stockholm samt den militära närvaron för att skydda inloppet till huvudstaden. Upplevelsen av militär närvaro är följaktligen central och tillägg ska göras med respekt för befintlig miljö. Vaxholm ingår i Stockholms läns kust- och kulturvården (4 kap 1-2 §§ MB) Bestämmelserna avser såväl den yttersta skärgården som tätbebyggda områden ända in i centrala Stockholm. *(Avsikten med riksintresset är inte att hindra utveckling i området som helhet utan att de stora natur- och kulturvärdena ska tas tillvara. Bedömningar ska göras utifrån en helhetssyn på områdenas värden och ska inte främst se till enstaka miljöer. Detta riksintresse ska inte utgöra hinder för tätortsutveckling).*

Ångbåten Saxaren och är poststämplat den 19 juli 1913. Foto: Södertörns radioamatörers hemsida. 2012.

12e batteriets vallgrav med minnesplatta "Oscar 1903"

Bakgrund

"Vaxholms stad har under många år förhandlat om förvärv av den mark på Rindö som Fortifikationsverket (FORTV) äger. 2009-09-02 beslutade kommunstyrelsens arbetsutskott att uppdra till kommunchefen att förhandla med FORTV avseende alla FORTVs markområden.

FORTV har ett stort markinnehav på Rindö som inte längre används för militära ändamål. Som ett led i förhandlingen med Vaxholms stad har FORTV under de senaste åren tagit fram en värdering av marken samt diverse skisser avseende möjlighet att bebygga delar av området. Skisserna har diskuterats på tjänstemannanivå i Vaxholms stad och en dialog har fortlöpande förts med planeringsutskottets politikerberedning. Den 9 juni 2010 uppvaktade Vaxholms stad och FORTV gemensamt landshövdingen för att undersöka möjligheterna att bebygga området i föreslagen omfattning och 13 september 2010 genomfördes en båtutryckning anordnad av FORTV där kommunen och länsstyrelsen deltog gemensamt och tittade på riksintresset för kulturmiljövård.

Utdrag ur Projektbeskrivning Vaxholms stad 2012

Illustration av kulturhistoriskt särskilt värdefulla områden samt den betydelsefulla siktlinjen mellan de båda byggnadsminnena Kastellet och Rindö Redutt. Kartunderlag: Vaxholms stad

Sammanfattning – områdesanalyser och kulturhistoriskt värde

En sammanvägning av de kulturhistoriska värdena på Rindös västra udde ger att det *militärhistoriska värdet* är mycket stort. Uttrycken för detta värde definieras framför allt av de fysiska anläggningar som ingår i försvarslinjen "Vaxholmslinjen"; Rindö redutt (20e batteriet), det nedsprängda fortet vid Skarpövägen (12e batteriet) och de tre öppna skyttevärnen invid Rindövägen (22 batteriet) utgör de mest betydelsefulla enheterna. Tillsammans och i samspel med Kastellet utgör de ett utomordentligt högt *pedagogiskt värde*. Här kan man t.ex. avläsa en försvarsteknisk utveckling från uppbyggda till nedgrävda fort. Särskilt betydelsefullt är den fria sikten mellan de båda byggnadsminnena Vaxholms kastell och Rindö redutt. Området som ligger mellan byggnadsminnena utgörs av övervägande orörd naturmark med rundade klippväggar och blandskog vilken har tydlig skärgårdskaraktär och stort *miljöskapande värde* i sammanhanget.

Närheten mellan Rindö redutt och 12e batteriets utsprängda raviner samt bergspartiet mot norr med två mindre strålkastarbatterier (bergrum, plattform och ruin efter mindre byggnad) gör sammantaget att miljön runt Skarpövägen i hög grad definieras av det *militärhistoriska värdet*. Här spelar Skarpövägens begränsade storlek och enkelhet en betydelsefull roll. Denna karaktär avspeglar en militär hållning som är viktig för *upplevelsevärdet av miljön*.

Enklare förrådsbyggnader och större bostadsbyggnader, till synes slumpvis utplacerade, och i varierande skick (vissa är ruiner) har *miljöskapande värden* i det avseendet att de avspeglar den militära närvaron i området som helhet.

Varvet och hamnen invid färjeläget utgör en samlad bebyggelsemiljö som har vuxit och kompletterats under flera skeden och där den industriella karaktären bevarats. De större byggnadsvolymer och enkelheten i arkitektoniskt uttryck utgör karaktärsdrag som väl överensstämmer med en militärisk miljö. Här utgör enkelheten och den industriella karaktären ledord som definierar ett betydelsefullt *miljöskapande värde*.

Det parkliknande området "Lugnet" med ädelträd och kvarvarande uthus (kommendantsbostället) och brygga har tydliga skönhetsvärden och närheten till det två officersboställena och det strandnära läget definierar en militär boendemiljö med tydliga *miljöskapande värden*.

Vykort: Rindö smedja (?) i förgrunden, 1950-tal. Vaxholms fästnings museums bildarkiv

Utdrag ur Positionskarta 1886, uppdaterad 1902 (röda markeringar) Krigsarkivet

Historik

Namnet Rindö kommer troligen från fornsvenskans "rind" som betyder ås. Från 1697 finns en lantmäteriakt över Rindö gård, som vid aktens tillkomst säkerligen existerat i många år. Hela ön är vid denna tid i gårdens ägo och ingår i Värmdö skeppslag. Militärens närvaro blir tydlig från 1709 under Karl XII:s krig mot Ryssland; befästningar började byggas. 1870 överfördes Rindö från Värmdö till Vaxholms församling. Landsvägen tvärsöver ön byggdes 1879 för främst militära behov, från Oscar Fredriksborg vid oxdjupet till Rindö redutt på den västra udden. Under 1880-talet sker de första etableringarna av sommarstugebebyggelse längs stränderna.

År 1900 hade Rindö en livlig ångbåtsförbindelse och 12 st. bryggor. 1913 införlivades Rindö med Vaxholms stad. Skarpö förbands med Rindö genom en flytbrygga 1945, som sedan ersattes av nuvarande bro 1956. De två färjelägena för bilfärjor, som förband Vaxholm med Värmdö, anlades 1970.

Inom undersökningsområdet har den militära närvaron i hög grad präglat bebyggelsen och hur marken utnyttjats. Enklare förrådsbyggnader, magasin och nyttobyggnader för den militära verksamheten har varvats med bostadsbebyggelse för officerare. Den ståtliga officersbostadsbyggnaden ovanför Rindö smedja anlades under 1900-talets första decennium men brann ner redan 1938. Idag syns endast sockelns stengrund på platsen

Under de senaste decennierna har det skett mycket små förändringar inom undersökningsområdet.

STOCKHOLM
OCH WAXHOLM.

R. Joman & Comp.

Den år 1938 nedbrunna officersbyggnaden ovanför
Rindö smedja. Från Lennberg bärande brödkorgar.

Officersbostaden ovanför Rindö smedja och invid Rindövägen. Idag finns endast grunden kvar från denna ståtliga byggnad, som brann ner 1938. Från tidigt 1900-tal. Foto: Arne Sundberg arkiv.

Endast grunden från den ståtliga byggnaden finns kvar, strax intill Rindövägen

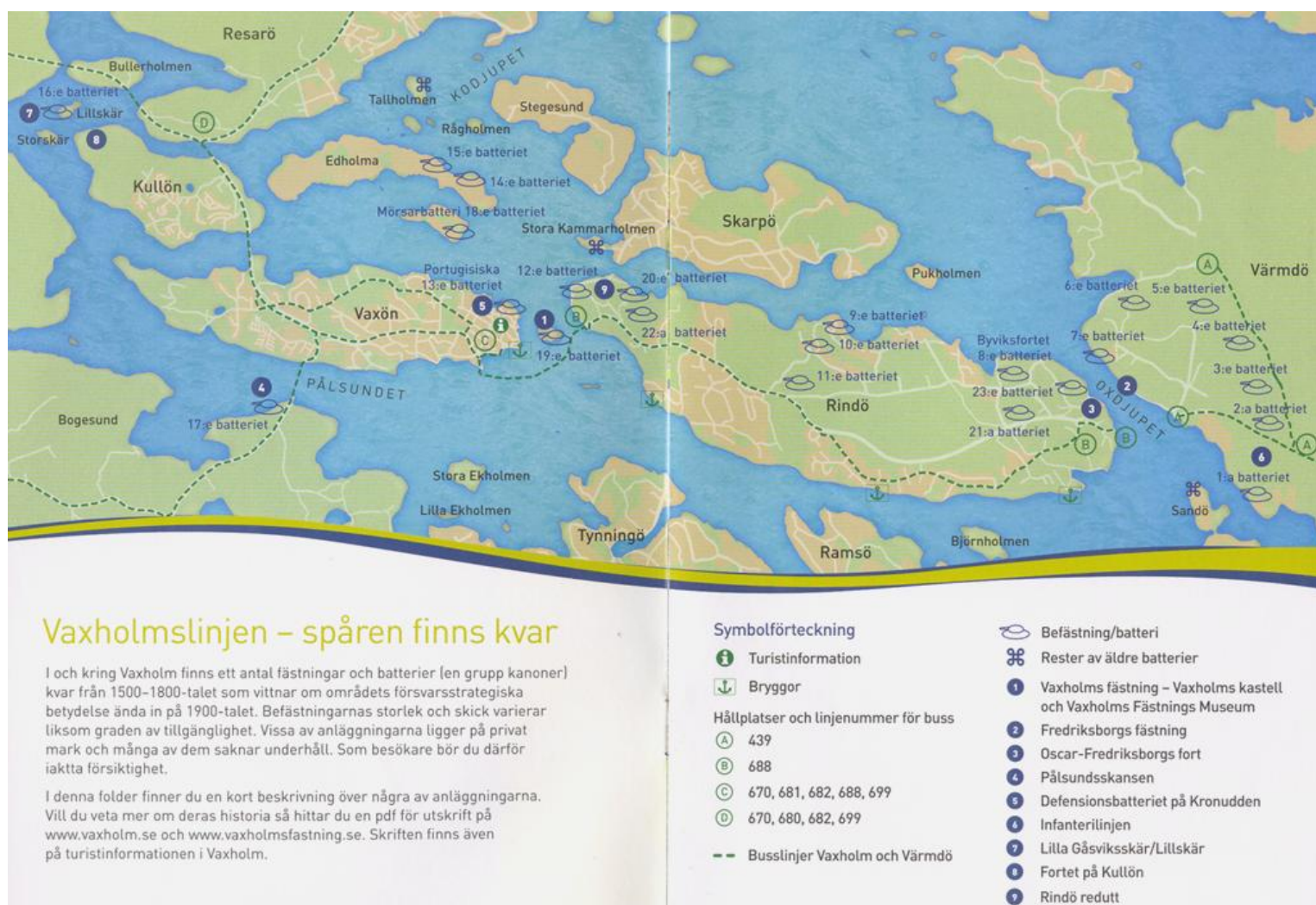

Grundens storlek är imponerande såväl som stenhantverket.

Vaxholmslinjen

Vaxholmslinjen (även *Vaxholms inre befästningslinje*) var mellan 1914 och 1925 huvudbefästningslinjen i Stockholms skärgård som sträckte sig från Värmdö i öst över Rindö, Vaxön, Edholma till Lillskär i väst. Vaxholmslinjen bestod av en serie batteriplatser och minspärrar och skulle försvara farlederna till och från Stockholm mellan Värmdö i öst och Resarö i väst.

Västra Rindö utgör en central del av försvarslinjen som även kallas Stockholms lås. De militära enheter som ligger inom undersökningsområdet "Rindö varv" har samtliga en mycket stor pedagogisk poential. Längs Skarpövägen ligger det 12:e batteriet med tillhörande strålkastarbatterier och Rindö redutt, som kröner berget. Vid sidan av Rindövägen ligger det 22:a batteriet, med murade ammunitionsförråd och uppställningsplatser för 24 cm kanoner s.k. Haubitzar.

Utdrag ur: Guide till befästningarna i Vaxholm – Stockholms lås. Folder Vaxholms stad, SFV, Vaxholms fästnings museum 2012

Områdesanalyser

Vy mot väster och bryggan för bilfärjan

Vy mot norr, Skarpövägen

Vy mot öster och Rindövägen

Vy mot söder och Rindö varv.

Färjeläget - Rindö smedja, kafé/restaurang

Platsen karakteriseras av hårdgjorda, asfalterade, ytor med lite vegetation och tillsyns slumpvis markplanering och organisation. Rindövägen planlades under 1860-talet och färdigställdes 1870. Övriga vägsträckningarna sammanfaller i princip med de tidigare militära vägdragningarna. Vägen asfalterades 1967. På platsen har funnits ett antal enklare träbyggnader som revs i samband med bilfärjetrafiken tillkom 1970. Den nuvarande mindre restaurangbyggnaden var tidigare en mindre kiosk. Platsen för Rindö smedja är inte urskiljbar men torde ligga något norr om färjeläget, där Skarpövägen nu är dragen. Inget i topografin varslar om byggnadens ursprungliga plats. Utanför färjeläget finns en marin fornlämning i form av spärranläggning påbörjad på 1600-talet.

Platsen har sannolikt lång tradition som kommunikationsplats då det ligger nära kastellet och fungerade sannolikt som hamnläge under uppbyggnaden av Rindö redutt och de övriga försvarsanläggningar på Rindö. I detta avseende finns vissa *miljömässiga värden* knutna till platsen. Naturmarken med berg i dagen mot nordost utgör en upplevelsemässigt viktig del av miljön där den militära karaktären med enstaka utspridda byggnader utgör en viktig aspekt i det *miljömässiga värdet*.

F.d. snickeriverkstad (militär) nuv. förråd troligen från 1800-talets slut.

Ursprungligen bostadsbyggnad tillbyggd trol. 1940-tal "radion" (militär). Nuv. vandrarhem

Nätcontainerplats. Fundament anlagd på 1980-talet

Vy av Skarpövägen från vattnet.

Skarpövägens västra del – Mindre byggnader tillhörande militären 1900 och 1940, nätcontainerplats 1980-tal och skärgårdsnatur med berg i dagen

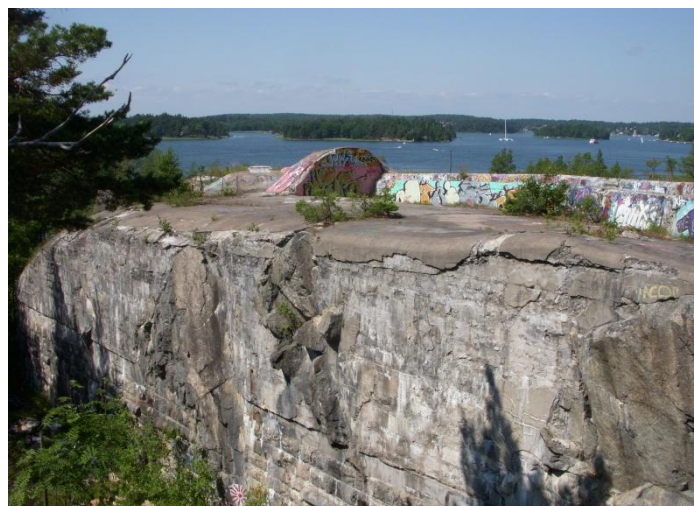
På en karta från 1913 finns en vägdragnings redovisad längs stranden där även ett kallbadhus och ett uthus var beläget. Naturen uppvisar typisk skärgårdsnatur med berg i dagen, låg vegetation och blandskog. I terrängen finns även spår av kronoarbetskårens stenbrotsverksamhet (1300 kubikmeter togs ur berget 1890).

Strax norr om den välbevarade f.d. snickeriverkstaden, från slutet av 1800-talet, finns ett betongfundament som utfördes av Ubåtsjaktkompaniet på Vaxholm under 1980-talet. Det var den östra platsen för fångstnätet över sundet med container innehållande apparatur för styrning av nätets höjd.

Kvarvarande byggnader vittnar om militärens närvaro på ön där den till synes slumpvisa placeringen och den enkla robusta karaktären definierar det *militärhistoriska värdet*. Området utgör även den mellanliggande naturmark mellan byggnadsminnena Vaxholms kastell och Rindö Redutt. I händelse av att redutten skulle falla i fiendens händer skulle den kunna beskjutas från kastellet. Den fria vyn mellan anläggningarna är därför av kulturhistoriskt värde

Modell av 12e batteriet på Vaxholms fästnings museum

12e batteriets övre delar med betonggjutna ytor

Det övre strålkastarbatteriet med rund plattform i mark samt bergtrum för förvaring (bakom träd)

Manskapet från 12e batteriet framför kolförrådet invid Skarpövägen. Kolförrådet är idag en ruin. Foto: Vaxholms fästnings museums bildarkiv

Skarpövägen - 12e batteriet med kolförråd och strålkastarbatteri

Nordväst om Redutten ligger, insprängt i berget, det 12e batteriet, som var ett av de första exemplen på helt försänkta batterier nedsprängt i berg med endast de fyra eldrören från pjäserna stickandes upp över hjässan. Det stod klart 1903 och var under första världskriget bestyckat med 4 st 15,2 cm kanoner m/98. Den omges av en djup sprängd vallgrav. Batteriets bergsrum är idag igengjutna. En modell av anläggningen finns på Vaxholms fästning museum. Till anläggningen hör även två strålkastarbatterier, ett uppe på berget och ett nere vid Skarpövägen samt resterna av ett kolförråd, beläget väster om 12e batteriet. Berget kallas även för Gustav III's berg då det finns en minnesplakett från det tillfället då kungen besökte platsen. Strandlinjen är delvis stensatt vilket inte vidare har undersökts orsaken till. Vabergets fästning påbörjat 1888, utanför Karlsborg, var förebilden för denna typ av försvarsverk och en samtida anläggning med 12e batteriet finns bevarat idag i Bodens fästning.

12e batteriet, strålkastarbatterier och kolförrådsruin utgör väsentliga delar i Vaxholmslinjen och som mycket väl avläsbara. Detta ger stora *militärhistoriska och pedagogiska värden*. Miljön med de branta klippväggarna och ursprängda bergtrum är dramatiska och ger starka *miljömässiga värden*.

Länsmansvikens brygga med stensatt kaj

Vy mot norr och Skarpöbron

Vy mot sydost och längre bort belägen badplats

Den stensatta kajen

Länsmansviken "vrakviken" med kaj, brygga och badplats

Länsmansviken utgör en väderskyddad och därför lämplig plats för angöring av båtar. Här finns även en omsorgsfullt gjord stensatt kaj och en senare tillkommen småbåtshamn. När kajen är anlagd är inte klarlagt men bör ha tillkommit under den intensiva militära etableringen på ön under senare delen av 1800-talet. I viken finns två marina fornlämningar som utgör vrak från båtar och eventuella pirar från kustartilleriets pramar. Fynden finns registrerade som allmänna kulturhistoriska lämningar i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister och åtgärder i området måste först godkännas av länsstyrelsen.

Den stensatta kajen utgör en anläggning som sannolikt berättar något om den militärhistoriska verksamheten på ön. Här finns därför ett *militärhistoriskt värde*.

Rindö redutt. Gårdsplan och matsalsbyggnad

Vy mot söder och blockterrängen

Vy mot sydväst och den senare tillkomna bron (1950-tal)

Oljedepåområdet "oljan" väster om redutten

Rindö redutt med blockterräng och "oljan"

Rindö redutt stod färdig 1863, samma år som det nyuppförda Kastellet. Redutten var tänkt som en kompletterande befästning till Kastellet för försvar av de mindre inseglingssunden, bl.a. Rindösundet och för anfall österifrån över land (därav den mäktiga blockterrängen åt sydost, upplagd som stormningshinder). Arkitekt var Johan af Kleen, samme fortifikationsarkitekt som stod bakom Slutvärnet på Karlsborgs fästning, färdigbyggd ett tiotal år tidigare. Redutten var under större delen av 1900-talet förrådsbyggnad åt Kustartilleriet men hyrs idag, i Statens fastighetsverks regi, ut till ett antal konstnärer. Fästningen blev statligt byggnadsminne 1935 och omges av ett skyddsområde.

Reduttens byggnader, murar, vallgravar och skyddande blockterräng är till stora delar bevarade från byggnadstiden och utgör ett mycket synligt och pedagogiskt minnesmärke med stora *dokument och upplevelsevärden*. Den senare tillkomna angöringsvägen (1950-tal), med bro över södra vallgraven, minskar dock upplevelsevärdet. Den ursprungliga vägen och angöringen utgör en värdefull enhet att återskapa.

Det nedsänkta marområdet med oljedepåer och förrådsbyggnader, strax väster om den ursprungliga angöringen, utgör ett område som växt fram under 1900-talet utan direkt relation till reduttens kulturhistoriska värden. Området utgör dock en del av militärens verksamhet i området under 1900-talet och har därmed relevans och ett visst *historiskt värde*. Närheten till Redutten och dess ursprungliga entré samt den fria vyn mot Kastellet gör området känsligt för förändringar.

Enklare förrådsbyggnader upp mot

Enklare förrådsbyggnader invid Rindövägen

Rindövägen mot norr

Soptippen, vy mot öster

Soptippen med förrådsbyggnader invid Rindövägen

Den nya anläggningen till Redutten och vägen till soptippen tillkom sannolikt under 1900-talets mitt och har ett par enkla förrådsbyggnader invid anslutningen mot Rindövägen. Den större byggnaden närmast Rindövägen är sannolikt den äldre av dem, från tidigt 1900-tal.

Miljön präglas av militär enkelhet vilket har ett *militärhistoriskt värde*. Vägdragningen som sådan bedöms dock sakna betydelse även om den vittnar om en ändrad användning av redutten och soptippens anläggande och nyttjande.

22a batteriets ammunitionsförråd med ursprungliga portar

Ammunitionsförråd med utbytta portar

21a batteriets haubitsar, liknande dem som fanns vid 22a batteriet.
Foto: Vaxholms fästnings museum bildarkiv.

Uppställningsplats för artilleriet med gjutna murverk.

22a batteriets 3 ammunitionsdurkar och murverk

22a batteriet består av tre ammunitionsdurkar placerade nedsänkta i topografin. Murverken uppvisar en stor hantverksskicklighet och vissa originaldelar i portar och smide finns bevarade. Uppställningsplatserna för de kraftfulla 24 cm kanonerna s.k. haubitsar (1894 års typ) är lägre och har gjutna hjässor på vallarna. Eldgivningen skedde genom eldledning och telefonkontakt där pjäserna riktades in med lång bågformig bana, utan att de som skötte haubitsarna hade visuell kontakt med målet.

Området är idag kraftigt igenväxt och flertalet tillfälliga byggnader och uppställning av skräp gör att batteriet inte är avläsbart för allmänheten. Det *militärhistoriska värdet* är trots allt mycket stort och anläggningen kan med mindre åtgärder göras tydlig och därmed tjäna som pedagogiskt objekt för förståelsen av Vaxholmslinjen och dess enheter.

Enklare förrådsbyggnader invid Rindövägen

Gjutjärnspump placerad i skogen vittnar om tidigare verksamhet

Krigsförrådet från 1980-talet invid Rindövägen

Mindre förrådsbyggnader från sent 1900-tal invid Krigsförrådet

"Odlingen" med förråd och rester av odlingsområden samt Krigsförråd

Förrådsbyggnaderna vid Odlingen är av enklare militärisk robust karaktär och bakom dessa finns rester av bearbetad och tuktad terräng där en kvarstående handpump vittnar om tidigare jordbruksverksamhet. Den stora förrådsbyggnaden från 1980-talet kallas för krigsförrådet, till skillnad från fredsförrådet, som är beläget på Rindös östra del. Här finns även en större hårdgjord yta samt enklare förrådsbyggnader.

De båda områdena vittnar om militärens verksamhet och kontinuitet i området och har därför visst *historiskt värde*.

Förrådsbyggnad invid vattnet med jordkällare

Ädelträd med minnesplakett från f.d. kommandanten på Kastellet

Välskött gräsbacke ner mot vattnet med parkkaraktär

Bryggan belägen utanför "parken".

Lugnet (Lillvass), Park med jordkällare, ädelträd och brygga

Ner från Rindövägen löper en gräsbevuxen backe omgiven av parkväxter och ädelträd samt en förrådsbyggnad med jordkällare, belägen ner e vid vattnet. Det finns även en båtbygga, sannolikt tillkommen under senare delen av 1900-talet. Här ska tidigare ett kommandantsboställe legat under 1880-talet tillhörigt Carl Jentzen. Ingen dokumentation var mangårdsbyggnaden har legat har hittills återfunnits.

Området har parkkaraktär och vårdas av de närboende i området. Miljön har tydliga *upplevelsevärden* och kan läsas ihop med det område nedanför officersbostäderna belägna omedelbart norrut längst stranden.

Militär bostadsbyggnad 1897 ursprungligen med träpanel

Militär bostadsbyggnad uppförd 1905

Militär bostadsbyggnad uppförd 1905, nyare balkonger 1990-tal

Terrasserad mark med viss parkkaraktär ner mot stranden

Bostadshus från sent 1800-tal (u-off och officershus) rester av kolerakyrkogård

Dessa två byggnader, en ursprungligen med uttrycksfull träfasad, den andra putsad, byggdes som underbefäls- och underofficersbostäder, trähuset 1897 åt artillerikåren och det putsade 1905 åt kustartilleriet. Byggnaden med träfasad kläddes på med fasadplåt när de två husen såldes till en bostadsrättsförening under 1990-talet. På bägge byggnaderna har det tillkommit balkonger. En tredje byggnad i trä från 1899, också befälsbostad, är numera riven. De bägge byggnaderna utgör genom placeringen högt uppe på bergskanten vid Rindövägen en uttrycksfull siluett i landskapet.

Kolerakyrkogården är placerad strax nedanför den norra av de båda bostadshusen och påträffades vid schaktningsarbeten under sent 1900-tal. Fyndet finns registrerat som allmän kulturhistorisk lämning i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister och markåtgärder i området måste först godkännas av länsstyrelsen.

De stora byggnadsvolymer intar en dominerande plats i strandlinjen och har *stora miljöskapande värden*. De utgör tydliga dokument och uttryck för den militära närvaron under tidigt 1900-tal och har därmed *stort militärhistoriskt värde*.

Varvets större byggnader

Vissa byggnader från tidigt 1900-tal är bevarade

Storskaliga byggnader vid kajen

Industriell karaktär

Varvet med hamn och verkstäder

Verkstadsbebyggelsen sydost om färjeläget tillkom under olika decennier under 1900-talet. Verksamheten var inriktad på reparation av Kronans båtar och bilar. Ursprungligen förkortat SKV (Stockholms Kustartilleri Varv). Vissa byggnader revs under 1960- och 70-talen. De yngsta är från 1980-talet. Här fanns finmekanisk verkstad, båtbyggeri, bilverkstad och Kronans tvätter. Bebyggelsen ger ett något rörigt och brokigt intryck. Verkstäderna är sedan slutet av 1990-talet i privat regi, Rindö marine AB.

Platsen har varit hamn och verkstadsområde under militärens etablering på ön vilket ger platsen ett *militärhistoriskt värde*. Enkelheten och den industriella karaktären viktiga egenskaper som definierar värdet och ett utpekande av enskilda byggnader har inte skett i detta skede.

Varvsarbetare på SKV, tidigt 1900-tal. Foto Arne Sundbergs arkiv.

Källor

Muntliga källor

Erik Himmelstrand, Vaxholms fästnings museum

Anders Joninger, f.d. anställd vid KA1 m.m.

Arne Sundberg

Skriftliga källor

Fördjupning av Vaxholms stads översiktsplan i delen Rindö och Skarpö 2009. Vaxholms stad 2009

Guide till befästningarna i Vaxholm – Stockholms lås, Vaxholms stad 2012

Kulturhistoriska miljöer på Rindö Januari-mars 2004. Britt-Marie Bredberg, Vaxholms stad 2004

Rindö Redutt. Vårdplan, Ahlsénarkitekterna 1986

Årsskrifter : Vaxholms fästnings museum 1971, 1983, 1988, 2011

Arkiv

Krigsarkivet

Internet

Södertörns radioamatörers hemsida

Wikipedia

Bilaga 1. Riksintresseområden utdrag ur: 43 AB län beslut RAÄ 1997-08-18. Revidering 2002 avseende AB 121.

Dokument uppdaterat 2011-11-09

VAXHOLMS KOMMUN

Norra Boo - Vaxholm - Oxdjupet - Lindalssundet [AB 51, 58] (delen i Vaxholms kommun)

Motivering:

A. Farledsmiljö utmed inloppet till Stockholm via Vaxholm, som speglar skärgårdens betydelse för huvudstadens sjöfart, livsmedelsförsörjning och rekreativliv, som speglar levnadsbetingelserna för innerskärgårdens befolkning alltsedan medeltiden och som speglar Stockholms utbyggnad mot öster. Här kan levnadsförhållanden för olika sociala skikt utläsas, liksom utvecklingen inom transportteknik och arkitektur. (Skärgårdsmiljö, Rekreativmiljö, Sommarbojesmiljö, Fritidshusområde).

B. Militär miljö och småstadsmiljö, med försvarsanläggningar utmed farleden in mot Stockholm och staden Vaxholm, som visar Stockholms sjöförsvaret alltsedan 1500-talet, befästningskonstens utveckling sedan början av 1700-talet, samt hur servicesamhället och sedermera staden Vaxholm växte upp som en följd av Vaxholms kastell. (Fästningsmiljö).

Uttryck för riksintresset:

A. Kommunikationernas utveckling så som de framgår av äldre bryggor och hamnlägen, samhällen, bebyggelsegrupper, fyrar, sjökrokar och platser för handelsutbyte och service för sjöfararna. Ångbåtsepokens nya bryggor, och bebyggelse som växte fram i spåren av detta från och med mitten av 1800-talet. Gårdar, jordbruksmarker och skogsbevuxna landskapspartier som speglar skärgårdsbefolkningens levnadsbetingelser och sammansatta ekonomi i äldre tid, baserad på jordbruk, fiske och sjöfart samt varuleveranser till Stockholm. Binärningar som båtbyggeri. Uttryck för rekreativlivet. Sommarvillor från 1800-talets senare del och 1900-talets början, grosshandlarvillor" med rik lövsågeridekor och villor som visar den fortsatta arkitekturutvecklingen, byggda för en ny samhällsklass av välbärgade företagare och belägna vid vattenbrynet nedanför ett brant berg, högt uppe på bergskanten, på de små öarna i farleden eller på större öar som Tynningö och Skarpö. Pensionat och hotell samt uttryck för uthyrningsverksamheten av den äldre skärgårdsbebyggelsen till sommargäster, med åtföljande förändringar av bebyggelsen. Områden med fritidsbebyggelse av enklare slag från 1900-talet, för ett bredare lager av Stockholms befolkning.

B. Försvarsanläggningarna i och i närheten av Vaxholm, som utvecklats ur Gustav Vasas första skans 1548 och i sin nuvarande utformning huvudsakligen speglar befästningskonsten under 1800-talets andra hälft. Det gäller bl. a. Vaxholms kastell, Vaxö batteri och Rindö redutt. Vid den alternativa passagen i farleden Oxdjupet ligger Oskar Fredriksborgs fästning och, i Värmdö kommun, Fredriksborgs fästning från 1700-talet.

Vaxholms stad som uppstod som ett servicesamhälle till fästningen och centrum för handeln i skärgården, avsköndades som egen församling omkring 1630 och fick stadsprivilegier som brukar dateras till 1652. Planmönstret med rätvinkligt rutnät och tät stadsbebyggelse i de centrala delarna närmast hamnen samt oregelbundet gatunät med friliggande, mer småskalig träbebyggelse för en fiskarbefolkning norr därom och villaområden i väster. Tullhuset från 1776. Bebyggelse som hör samman med rekreativlivets uppblomstring från och med 1800-talets senare del. (Miljön berör även Lidingö, Nacka och Värmdö kommuner.).

**Bilaga 2: Rindö Redutt Situationsplan, Relationshandling 1985,
Fortifikationsförvaltningen samt uppdaterade skyddsföreskrifter
2011-04-07. Regeringen.**

REGERINGEN

Regeringsbeslut 8

2011-04-07

Ku2009/2274/KA

Kulturdepartementet

STATENS FASTIGHETSVERK	
SSIE	DNR
224	637/05
Ink	2011-05-05
OBJEKT	AB 402
ANSÖKANSGÄRARE	Helene Hanes

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

Kopia
Direktion

Framställning om utökning av och skyddsföreskrifter för det statliga byggnadsminnet Rindö redutt, Rindö 2:263, Vaxholms kommun, Stockholms län

2 bilagor

Ärendet

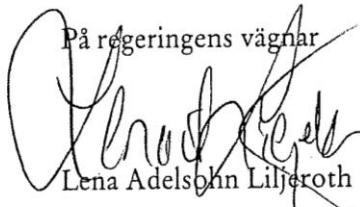
Rindö redutt är sedan tidigare statligt byggnadsminne enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. Riksantikvarieämbetet har hemställt om utökning av och skyddsföreskrifter för byggnadsminnet, så att hela anläggningen omfattas av skydd.

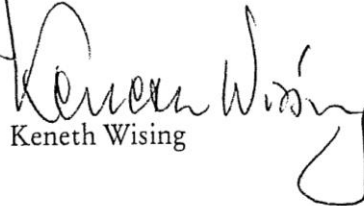
Statens fastighetsverk, som förvaltar byggnadsminnet, har tillstyrkt förslaget.

Regeringens beslut

Regeringen beslutar enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. att det statliga byggnadsminnet Rindö redutt, Rindö 2:263, Vaxholms kommun, Stockholms län ska innefatta de byggnader och den omfattning som framgår av *bilagorna*. Vidare fastställer regeringen de skyddsföreskrifter som framgår av *bilaga 1*.

Regeringen erinrar om att bestämmelser om tillstånd för ändring, hävande eller överlåtelse finns i 6–10 §§ förordningen om statliga byggnadsminnen m.m.

På regeringens vägnar

Lena Adelsöhn Liljeroth

Kenneth Wising

Kopia till

Socialdepartementet/SFÖ
Finansdepartementet/BA
Statens fastighetsverk
Länsstyrelsen i Stockholms län
Lantmäteriverket
Vaxholms kommun
Stockholms läns museum

**Skyddsföreskrifter för det statliga byggnadsminnet Rindö redutt, Rindö 2:263,
Vaxholms kommun, Stockholms län**

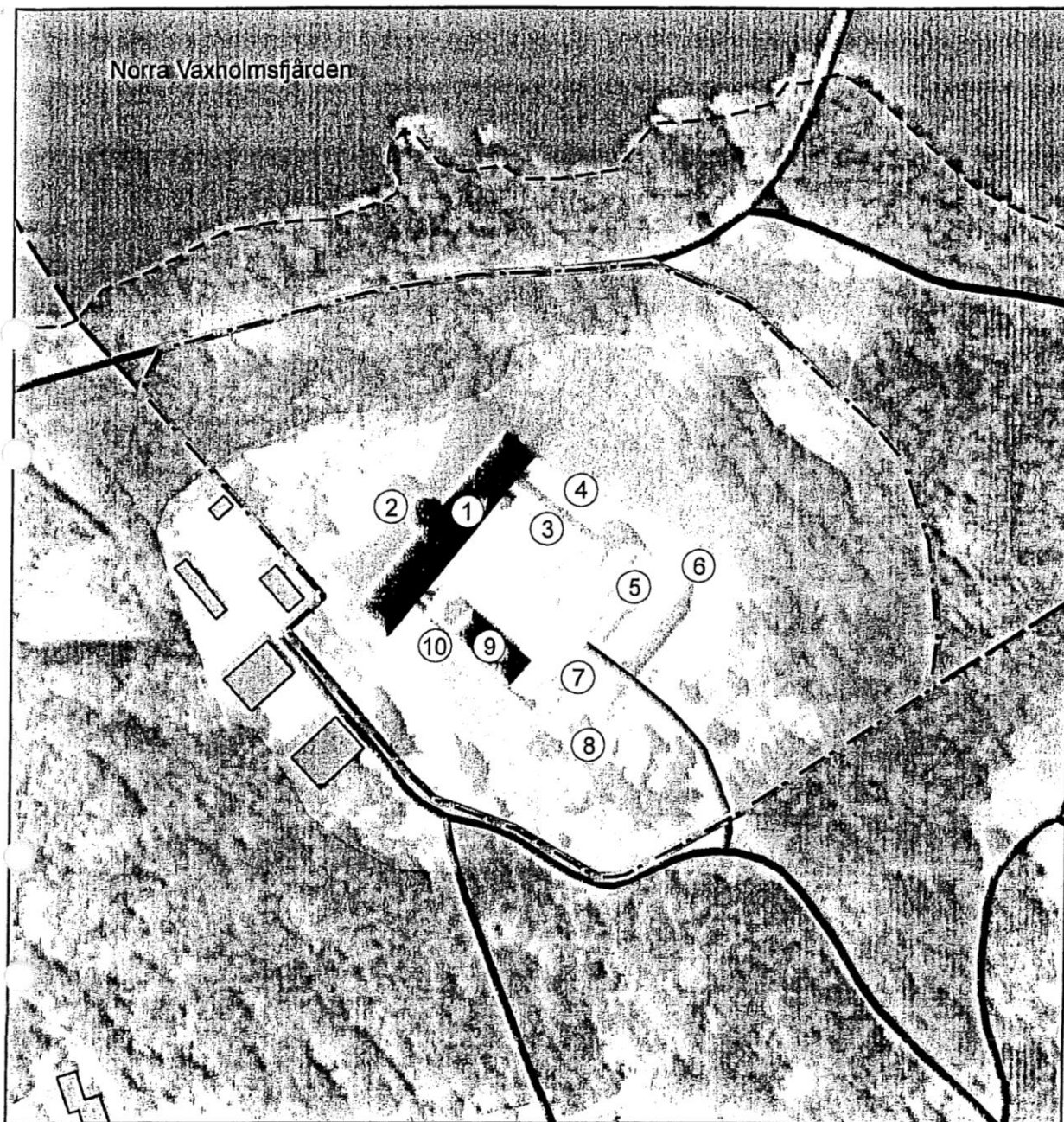
Byggnadsminnet Rindö redutt omfattar:

1. Reduttbyggnaden
2. F.d. matsalsbyggnaden
3. Murverk, vallgravar, stormhinder (blockfält)

Skyddsföreskrifter

1. Redutten med murverk, vallgravar, stormhinder, mark och vegetation ska vårdas så att dess utseende och karaktär inte förvanskas. Området får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaderna ska vårdas och underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart på ett sådant sätt att byggnadernas kulturhistoriska värden bevaras.
3. Byggnaderna får inte rivras, flyttas, byggas om, byggas till eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
4. Byggnadernas stommar får inte ändras.

Om det finns särskilda skäl får, enligt 6 § förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m., byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna. En ansökan om tillstånd till en sådan ändring görs hos Riksantikvarieämbetet.

Gräns för statligt byggnadsminne

Karta: Riksantikvarieämbetet.
System: RT 90 2.5 gon V 0:-15
Datum: 2009-11-19

1. Donjon
2. Norra kaponjären
3. N.Ö vällen
4. N.Ö graven
5. S.Ö vällen
6. S.Ö graven
7. Livtorn
8. Södra kaponjären
9. F.D matsal
10. Södra muren

0 25 50 100 m

Bilaga 3: Situationsplan Över Kustartilleriregementets byggnader å Rindös västra del. 1913. Krigsarkivet

